

Det kongelige kulturdepartement
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Høring – forslag til endring i lov om stadnamn

Uttalelse fra Klagenemnda for stedsnavnsaker

Innledning

Vi viser til høringsnotat fra departementet, datert 16.4.2012, om forslag til endringer i lov om stadnamn. Vi forstår endringsforslaget slik at eier/fester av et bruk etter lovendringen skal kunne bestemme skrivemåten av sitt bruksnavn uavhengig av om navnet også er i bruk i andre funksjoner, dersom den ønskede skrivemåten kan dokumenteres å ha vært i offentlig bruk. Dette gjelder alle eiere/festere, uavhengig om de eier/fester hovedbølet eller et annet bruk på gården.

Forslaget fra KD åpner med andre ord for at bruksnavn som faller sammen med et nedarvet gårdsnavn, i offisielle sammenhenger skal kunne skrives på flere ulike måter. Etter forslaget skal for eksempel bruksnavn som faller sammen med det nedarvede gårdsnavnet *Vik* kunne få offisielle skrivemåter som *Viig*, *Vigh*, *Wiig*, *Wiigh*, *Vyck* mfl. dersom eier/fester ønsker det, og det kan dokumenteres at slike former er blitt benyttet offentlig.

I lov om stadnamn betegner *gardsnamn* noe mer enn navnet på en gård: betegnelsen viser til et navn som dekker et større område enn et gårdsbruk. Betegnelsen *bruksnavn* viser til navn på et gårdsbruk som i og for seg godt kan være ”urgården” som har gitt navn til stedet. Det er meget viktig at forklaringen til lovteksten tydeliggjør disse legaldefinisjonene. I dagligtale vil nok mange oppfatte det slik at betegnelsen *gardsnamn* også omfatter det bruket som har ”urnavnet”, mens *bruksnavn* viser til de fraskilte bruksnummer.

Merknader til bakgrunnsteksten

Før vi uttaler oss om selve endringsforslaget, tillater vi oss å komme med noen merknader til bakgrunnsteksten for å forsikre oss om at vi har forstått den riktig, og for å rydde opp i noen uklarheter.

-Første avsnitt i punkt 3.1 *Innledning*: Tredje setning lyder ”Det er med andre ord ønskelig å sikre eierne/festerne en rett til å motsette seg endring av daglignavnet, altså bruksnavnet, på eiendommen”. Vi regner med at departementet med ordet *daglignavnet* mener det offisielle navnet på eiendommen, altså det navnet som skal brukes på kart, skilt osv. Bruksnavn og daglignavn er ofte to forskjellige navn, det vil si at et bruk som i matriklene heter *Søndre Berg* i lokal dagligtale kan kalles *Søgarden*, *Søstua* eller liknende. Vi foreslår å fjerne ordet *daglignavnet*, slik at setningen blir ”Det er med andre ord ønskelig å sikre eierne/festerne en rett til å motsette seg endring av bruksnavnet på eiendommen”.

-Punkt 3.3 *Nærmere om gårdsnavn*: Dette avsnittet inneholder viktige og klargjørende opplysninger, og bør tas med i spesialmotivene til §§ 6 og 8.

-Punkt 4. *Departementets forslag*: I tredje setning brukes formuleringen ”i offentlig bruk på stedet”. Her trengs det en presisering av hva som menes med ”offentlig bruk”, og hva som menes med ”på stedet”.

Klagenemndas flertall uttaler:

Nemnda har vurdert forslaget om å gi eier/fester rett til å bestemme hvordan navnet på gårdsbruket skal skrives, såfremt skrivemåten kan dokumenteres å ha vært i offentlig bruk i et omfang som tilfredsstillende de krav loven stiller. De viktigste argumenter for forslaget knyttes til menneskers alminnelige handlefrihet: Eierens rett til å bestemme over sin eiendom, og enkeltmenneskers rett til å uttrykke sin identitet gjennom navnet. Opp mot dette står først og fremst samfunnets ansvar for å ta vare på kulturminner, i dette tilfelle gjennom å normere skrivemåten slik at navnets lokale språktilknytning bevares og dets etymologi ikke går tapt. Det er ikke urimelig at den som eier og bor på et gårdsbruk som hovedregel selv får bestemme hvordan navnet på gårdsbruket skal skrives. Der det dreier seg om gamle gårdsnavn som har gitt opphav til eller faller sammen med andre navn på stedet, bør likevel eierens valg av skrivemåte ikke kunne avvike fra vanlige rettskrivingsprinsipper med mindre den samsvarer med en godt historisk dokumentert navneform. Slik nemndas flertall ser det, kan altså tidligere, nå utdaterte skrivemåter også utgjøre verneverdige, stedlige kulturminner.

Klagenemndas mindretall uttaler:

Eg kan ikkje gå med på konklusjonen i framlegget til høyringsfråsegn, dvs. gje tilslutning til at ”eier/fester på et bruk selv skal få lov til å velge skrivemåten av bruksnavnet såfremt denne skrivemåten har vært i offentlig bruk”.

Dette samsvarar ikkje med norsk språkpolitikk, jf. St.meld. 35, 2007–2008 *Mål og mening*, der det er lagt vekt på at rettskrivinga skal vera fast, stabil og tydeleg. Med tanke på forvaltninga av dei to norske målformene vil det vera uheldig å godkjenna for offisiell bruk skrivemåtar av nedarva norske stadnamn som ikkje samsvarar med norsk rettskriving og norske rettskrivingsprinsipp, t.d. skrivemåtar som *Qvalbeen* for *Kvalbein*, *Bache* for *Bakka*, *Malde* for *Madla*, *Refve* for *Reve* og *Løvbrekke* for *Lauperak*. Nedarva stadnamn er ein viktig del av språket vårt. Forslaget frå KD vil representera eit brot med norsk normeringspolitikk dei siste 100 åra.

At bruksnamn som fell saman med nedarva gardsnamn etter forslaget offisielt skal kunna skrivast på andre måtar enn vedkomande gardsnamn, vil kunna føra til mistydingar, noko som kan få uheldige konsekvensar når namna blir nytta som adresser, bl.a. av politi, brannvesen og ambulanse.

Forslaget frå KD ivaretek ikkje kulturminne- og kulturvernaspektet ved nedarva stadnamn på ein tilfredsstillande måte. Av di mange bruksnamn fell saman med gardsnamn som er meir enn 1000 år gamle, er dei viktige kulturminne som treng vern, noko som er nedfelt i gjeldande stadnamnlov. Forslaget opnar for å godta skrivemåtar som ikkje samsvarar med den nedarva lokale namneforma, og som i nokre høve vil tilsløra opphavet til namna (jf. *Løvbrekke* for *Lauperak*). Det er sjølv namnet i den nedarva lokale tradisjonen som det offentlege har ansvar for å ta vare på og nytta på ein fagleg forsvarleg måte, ikkje ein skrivemåte frå 1600-

1700- eller 1800-talet, som kan vera meir eller mindre tilfeldig, og som ofte representerer avvik i høve til nedarva lokal namneform og gjeldande rettskrivingsprinsipp.

Det er det offentlege (storsamfunnet) som må ha hovudansvaret for fastsetjing av offisiell skrivemåte av stadnamn (bl.a. bruksnamn) som er ein del av den nasjonale kulturarven. Eit slikt ansvar kan ikkje skuvast over på ein einskildperson som på eit avgrensa tidspunkt eig eller festar ein privat eigedom.

Flertallets merknader til endringsforslagene

Til § 6 Nærmare om saksbehandlinga

Andre setning sier at ”*Eigar eller festar har det avgjerande ordet i saker som gjeld bruksnamn*”. Så vidt vi forstår, gjelder dette ikke tilfeller der bruksnavnet faller sammen med et nedarvet stedsnavn og eier/fester ikke kan dokumentere ønsket skrivemåte. Det bør derfor tas inn et forbehold i lovteksten, eventuelt gjennom henvisning til relevant ledd i § 8. For eksempel slik: ”*Eigar eller festar har det avgjerande ordet i saker som gjeld bruksnamn, med atterhald for tilfelle der ønskt skrivemåte ikkje kan dokumenterast, jf. § 8, tredje ledd*”.

Videre i paragrafen beskrives høringsrunden med hvem som har uttalerett i stedsnavnsaker. Dersom en slik høringsrunde skal være meningsfull, må alle høringsuttalelser sendes eier/fester før vedtak fattes slik at vedkommende har mulighet til å endre sitt synspunkt ut fra de opplysningene og synspunktene som fremkommer i uttalelsene. Dette krever en endring av reglene. I dag sendes høringsuttalelser fra stedsnavntjenesten og andre til Kartverket uten at eier/fester automatisk får se dem.

Vi foreslår at siste del av tredje setning, ”når skrivemåten av gardsnamnet *etter § 4 andre ledd som hovudregel* skal vere retningsgivande for skrivemåten av bruksnamnet”, fjernes for at setningen ikke skal bli unødvendig lang og tung. Innholdet i denne setningsdelen er allerede underforstått i første del av setningen, og det er derfor ingen informasjon som går tapt ved å fjerne den.

§ 8 Særskilde reglar om gardsnamn og bruksnamn

Andre setning i første ledd lyder ”Eigar eller festar har likevel ikkje rett til å endre eller byte ut bruksnamn som kjem inn under andre ledd [...]”. Dersom ordet *endre* her skal forstås som *forandre skrivemåten*, står denne setningen i motsetning til det som blir sagt i § 6, nemlig at eier/fester har det avgjørende ordet i saker som gjelder bruksnavn. Forholdet mellom de to bestemmelsene bør klargjøres i lovteksten.

Første setning i tredje ledd lyder ”Dersom eigar eller festar kan dokumentere offentlig bruk av ein ønskt skrivemåte på bruksnamn, skal denne leggjast til grunn”. Her trengs det en presisering av hva som menes med offentlig bruk. Denne forklaringen bør innlemmes i lovens § 2 *Definisjonar*. I punkt 3.2 i innledningen nevnes ”brev fra offentlige organer, skjøter, kart, bygdebøker med mer” som eksempler på offentlig bruk. Matrikler bør tas med på denne listen, mens bygdebøker bør vurderes strøket. I bygdebøker er det som oftest den lokale bygdebok-komiteen som har avgjort hvordan gårds- og bruksnavnene er skrevet. Det kan også være hensiktsmessig å få denne eksempellisten utvidet og kommentert i særmerknadene.

Andre setning i tredje ledd bør lyde: ”I dei tilfella der eigar eller festar slik dokumenterer ønskt skrivemåte på bruksnamn, kan bruksnamnet vedtakast utan *slik høyring som er gjort*”

greie for i § 6 første ledd". Slik vi forstår denne setningen, betyr det at dersom eier/fester ønsker en skrivemåte som ikke kan dokumenteres å ha vært i offentlig bruk, blir saksgangen slik den er for bruksnavn i dag.

Andre setning i fjerde ledd bør lyde: "Skrivemåten av bruksnavn treng *likevel* ikkje følge skrivemåten for gardsnamnet bruket tilhører[...]" På denne måten kommer det tydeligere frem at denne setningen er et unntak i forhold til setningen før.

Alternativt kan lovteksten i § 8 omredigeres og forenkles ytterligere, for eksempel slik:

"Eigar eller festar kan fastsetje namn på eige bruk. Eigar eller festar har ikkje rett til å byte ut bruksnavn som kjem inn under tredje ledd, dersom ikkje særlege grunnar talar for det.

Dersom eigar eller festar kan dokumentere offentlig bruk av ein ønskt skrivemåte på bruksnavn, skal denne leggjast til grunn. I dei tilfella der eigar eller festar gjer det, kan bruksnamnet vedtakast utan anna høyring.

Skrivemåten av gardsnamn som språkleg og geografisk fell saman med nedervde stadnamn, eller med andre stadnamn som etter reglane i denne lova eller i andre lover og forskrifter skal brukast av det offentlege, skal fastsetjast etter reglane i §§ 4 – 6.

Vedtak om skrivemåten av gardsnamn skal som hovudregel vere retningsgivande for skrivemåten av bruksnavn som er identisk med gardsnamnet, og for bruksnavn der gardsnamnet inngår som ein del. Dette gjeld likevel ikkje dersom eigar eller festar ønskjer ein alternativ skrivemåte og kan dokumentere at denne skrivemåten har vore i offentlig bruk".

Oppsummering

Klagenemndas flertall, Arne Madland, Oddlaug Walaker, Tom Schmidt og Marit Halvorsen har ingen innvendinger mot det vi forstår som formålet med lovendringen, nemlig at eier/fester på et bruk selv skal få lov til å velge skrivemåten av bruksnavnet såfremt denne skrivemåten har vært i offentlig bruk. Lovendringene må imidlertid formuleres på en slik måte at det ikke er tvil om når eier/fester kan velge skrivemåte, og når det offentlige (i praksis Kartverket) er vedtaksmyndighet. Loven må skille tydelig mellom gårds- og bruksnavn, det må komme tydelig frem hva som menes med at en skrivemåte har vært i offentlig bruk, og saksgangen i saker som gjelder bruksnavn må presiseres.

Nemndas mindretall, Inge Særheim, kan ikke gi sin tilslutning til at eier/fester på et bruk selv skal få lov til å velge skrivemåten av bruksnavnet såfremt denne skrivemåten har vært i offentlig bruk.

Hurum/Oslo, 29. juni 2012

For klagenemnda

Marit Halvorsen
Leder

Line Lysaker Heinesen
Sekretær

Vedlegg

Vi tillater oss, som språkrøktene, å komme med noen små merknader til rettskrivning m.m.:

-Punkt 1. *Innledning og bakgrunn*, andre avsnitt, siste ord: Skal være *rettskrivingsprinsipper* og ikke *rettskrivingsprinsipper*.

-Punkt 1. *Innledning og bakgrunn*, fjerde avsnitt, første setning: Siste del av setningen skal være "[...] etternavnet til dem som bor på eiendommen" og ikke "[...] etternavnet til de som bor på eiendommen".

-Punkt 1. *Innledning og bakgrunn*, femte avsnitt og punkt 3.1 *Innledning*, tredje avsnitt: Siden dette er en bokmålstekst, bør det stå *stedsnavnloven* og ikke *stadnamnlova*. Alternativt kan det fulle navnet brukes, altså *lov om stadnamn*.

-Punkt 3.1. *Innledning*, strekpunktene med norske rettskrivingsprinsipper: Ikke alle disse eksemplene er like representative for den faktiske navnebruken i Norge. Vi anbefaler derfor å bytte ut noen av eksemplene med mer brukte ord. I andre strekpunkt kan det for eksempel hete "Derfor skriver vi vik og ikke viik, hol og ikke hoel". I fjerde strekpunkt foreslår vi "Derfor skriver vi dal og ikke dahl".